

Pozsgai Györgyi

A csend karácsonyai

Az ünnep nekem már akkor megmutatja ébredő arcát, amikor neszét veszem, hogy megérkezett az új mogyoró Balatonboglárról, amelyet évről-évre egy kollégám szokott felajánlani a nagynénje terméséből. Szinte érzem a pörkölt magvak illatát, amely keveredik a mézes sütemények friss melegével, édes ízével. Az íz szinte illattá, az illat szinte ízzé válik emlékezetemben. Elmúlt karácsonyok köszönnek távolról és a közelmúltból.

Valamikor gyermekkoromban, mikor még édesanyám is élt, feledhetetlen falusi karácsonyokat éltem át. Számomra a legfelkavaróbb élmény az volt, amikor éjjeli álmomat valami megzavarta, és véletlenül megláttam az éppen készülő szaloncukorfüzéreket. Mintha akaratlanul megleptem volna a csoda alkotóit; még nem tudtam megfogalmazni, de valami olyan érzés lehetett, mintha háborgattam volna az ünnepi misztériumot. Magamnak is nehezen vallom be, hogy megvilágosodott előttem a csoda természete – csak hinni szabad benne, a tudat megzavarja a bensőséges ámulatot. A csoda abban a hatásban van, amit kelt a benne való hit. Becsuktam újra a szemem, meg sem mozdultam, amíg a piros papírba burkolt, ezüstös fóliában díszelgő, cérnára fűzött csemegék el nem bújtak a szekrény mélyén. A szememet belülről égette az élénk színű felismerés.

Másnap, amikor körbeálltuk a fát, mégsem éreztem azt a törést, amit az válthat ki az emberből, hogy becsapottnak érzi magát. Talán, akik létrehozták az est fényes ünnepét, maguk is elhiszik a misztérium erejét, mert a csoda nem a külsőségekben lakozik, hanem azokban az érzelmekben, amelyek létrehívják a jóság, önfeláldozás, önzetlenség és az adni vágyás örömét.

Régi narancs- és szegfűszeg illatú esték! Fagyos telek, hófehér éjszakák, mikor olyan nagy volt a csend, hogy a lehulló hó zizegését is hallani lehetett. Egy-egy szán húzott el az ablak alatt; csengője illedelmes harmóniával köszöntötte a ház lakóit. A templom harangja meghittén bensőséges lelki viszonyban volt mindenkivel. Az udvar kopár eperfáján megült a zúzvara, és különleges varázsú virágok borították az ablakokat. A jégvirágok ezernyi mozaikot alkottak, amelyeket ma is őrzök a szívemben. Nem a fagy hidegségét, hanem a természet páratlan alkotóerejét.

Egyetemista éveimben egyszer Szentpéterváron töltöttem a karácsonyt és a Szilvesztert. Különleges varázsa van egy kollégiumi ünnepnek. A sok náció együtt különösen színessé varázsolta a készülődést. A fiúk valahonnan a finn határ közeléből hoztak egy hatalmas fát, amit a különböző nemzetiségű diákok saját díszekkel ékesítettek – mintha feltettek volna egy darabkát az otthonukból erre a csoda-fenyőre. Ebből a díszítésből a végtelen öröm maradt meg, szinte lebegtünk, mint téli felhők a Balti-tenger felett. A

világ minden tájáról érkeztek tanulni vágyók, akik tiszteletben tartották egymás szokásait, és a barátság jeleként részt vettek egymás ünnepein.

A finn, a lengyel, magyar és német, amerikai és afrikai fiatalok hozták szívükben saját dallamaikat, táncaikat, amiket szívesen megosztottak másokkal. Ám ez a harsány ünneplés rövid ideig tartott. Mindenki elvonult saját lelkébe, és az otthon maradtokra gondolt.

Sajnos éppen beteg voltam, és nem igazán tudtam a közös ünneplésben részt venni, hisz ágyba parancsolt az orvos. A nagy fenyő karácsonyfává alakulását is csak a szobám ajtajából lestem vágyakozva, és az otthontól való távollét még inkább elesetté tett. Mégis megajándékozott a sors csodálatos barátokkal, akik megörvendeztettek egy saját aprócska fával, fel is díszítették, és halk gitármuzsikával köszöntöttük a szentestét. A forró tea, a szerény kenyér és a szeretettől csillogó szemek ragyogtatták meg az ünnep fényét a félhomályban.

A családi karácsonyokat megelőzi valami másféle lelki ünnep. Az advent reményvárása, a gyertyák hétről-hétre való fellobbanása mellett vannak olyan apró mozzanatok, amelyek teljessé teszik az ember ünneplő hangulatát.

Nekem sokat számít, hogy a munkahelyemen miként „fogyasztjuk el” a naptárat, hogyan tudunk készülni az össznépi misztériumra. Hogy mik maradnak meg a pillanatnyi mozzanatok közül? Ahogy szép lassan díszbe öltöznek a tanterem ajtói – gyöngyfűzerekkel tarkított girlandok függenek a folyosóajtárókon, az irodákban, tanári szobában adventi koszorúk jelennek meg szinte észrevétlen szerénységgel. Emlékszem, néhány éve milyen jól eső érzés volt, mikor egy reggel a szobánkban a felzárkóztató osztály csodálatos kis koszorúja fogadott, amelyet ők maguk alkottak. Többször észrevettem, hogy egyik kolléganőm türelmes szeretettel kreativitásukat felébresztve tevékenykedtetni őket. Látom a gyerekek hálóját, mivelhogy fontosnak érezhetik magukat. Valószínűleg néhányuknak ez jelenti a bensőséges családi viszonyt. Szép példája ez a pedagógia, a törődés és a tevékenykedtetés indirekt összekapcsolásának. A folyosói vitrinek közül egyet meg is töltöttek az általuk készített munkák.

Elkezdődik az ilyenkor szokásos karácsonyi vásár, amely ugyancsak színesíti az események palettáját. Jó hallani a termekből kiszűrődő karácsonyi énekeket.

Az osztályok is készülődnek az utolsó tanítási nap eseményeire.

Egyszer egy kolléganőmtől gyönyörű idézeteket, verseket kaptam, melyeket a tanulókkal együtt olvastak fel a saját kis rendezvényükön, és biztos vagyok benne, hogy mindenki úgy érezte, mintha megmosakodott volna a frissen hullt szűz-hóban. A lélek megtisztul, ha szépet lát vagy hall. Fekete István Füveskönyvéből származik a most kedvencemmé vált idézet. Illik is a gyermeki lélek csendjéhez: *„Ünnep a Szép, és annál nagyobb az ünnep, minél szótlanabb.”*

Ez a szótlanság, csendes visszafogottság tűnik élém akkor is, mikor akár önmagamban, akár valaki másban felfedezem az ünnepben a fájdalmat is. Ilyen volt, amikor fiam

dédnagyamamája halt meg nem sokkal karácsony előtt, és a szentestén szívünkbe záródott a keserű tudat, hogy többé nem lehet velünk. Ugyanez történt akkor is, amikor egy fiatal kolléganőm néhány nappal az ünnep előtt elvesztette édesanyját, akit hónapokon keresztül zokszó nélkül, önfeláldozóan ellátott, a kórházi kezelés alatt állandóan látogatta őt. Csodáltam erejét, méla hallgatását és azt a szerénységet, amellyel nem kívánta környezetét terhelni problémáival. Nem is hittem, hogy még látom ebben az évben – úgy feltételeztem, hogy már nem jön be dolgozni a vakáció előtt. Nagyon sok intéz-nivalója volt. Örömmel vegyes együttérzés töltött el, amikor mégis megláttam iratai fölé hajolva dolgozni, mint aki nem akarja a múltat átvinni a következő évre. Jó, hogy egy órácskát eltöltött velünk a közös ünnepi ebéden, amelyet hagyományként mindig megtartunk – így legalább fehér asztalnál mindannyian felengedünk egy kicsit a féléves stressz alól. Kolléganőm igazi ünnepe bizonyára a csend volt, az emlékek birodalmá-ban próbálja megteremteni a lélek és szeretet halhatatlanságát.

Az ünnepek idején nekem is sokszor eszembe jutnak kedves halottaim. A hiányuk nagyobb, ilyenkor, mint ahogy a magányérzet is nagyobb súllyal nehezedik arra, akit nem vesz körül bensőséges családi légkör. Szinte látom költő barátomat, aki a szentes-tét gyertya mellett fordítással töltötte. Hiszek benne, hogy utolsó karácsonyának ma-gányát a barátok telefonhívásai enyhítették. Még akkor nem sejtettük, hogy röviddel az új esztendő beköszönte után többé már nem folytatja útját.

Velem egyszer különös varázslat esett meg. Volt valaha 1963-ban egy olyan karácso-nyom, amit egy évvel édesanyám halála után nővéremékkal ünnepeltem. Ekkor ugyan még élt az édesapám, de nővérem – nálam tizennyolc évvel idősebb – és sógorom úgy döntöttek, hogy hozzájuk költözöm, hogy nyugalmasabb légkörben nevelkedhes-sek. Ettől kezdve saját gyermekükként bántak velem. Életem első saját mesekönyvét tőlük kaptam. A Gyémántszekerce című könyv olyan mesegyűjtemény, amelyben ne-ves költőink, íróink alkotásait szerkesztették egybe. Sajnos a sok költőzködés közben elveszett. Hiába jártam az antikváriumokat, nem leltem rá sehol. Az internetes lehe-tőségeket is kipróbáltam, de így sem akadtam nyomára. Megszállottan kerestem, ma-gam sem érttem, miért. Még férjem is nyomozott utána. Csendes kitartása meghozta gyümölcsét, megtalálta, és megvette nekem. A legszebb az volt, hogy nemcsak úgy egyszerűen ideadta, hanem felkeltette kíváncsiságomat, hogy lesz majd egy meglepetés számomra. Persze, hogy naponta találgattam, mi lehet az. Jólesik az embernek néha „visszagyermekedni” akár ilyen kis aprósággal is. Hihetetlen öröm töltött el, amikor megláttam Reich Károly könyvborítóját az ismerős képpel. Ahogy lapozgattam, olvas-gattam, szemembe ütközött egy mese, amely egy régi-régi sebet tett elevenné. Lipták Gábor: A halászyerek karácsonya című írásáról van szó. Olyan élő, jelenvaló volt a fájdalom, mint akkor, kilenc éves koromban, amikor először találkoztam a szomorú történettel. Sok párhuzamos esemény, és elhangzó mondat szíven ütött, hisz elhunyt édesanyámra emlékeztetett minden. A beteg édesanya, aki kórházi ágyán elkesered-

ve teszi fel a kérdést, hogy mi lesz gyermekével, férjével. A balatoni halász sivár szegénysége, becsületessége, gyermeke iránti szeretete mind-mind léket vágott nemcsak a balatoni jégbe, hanem szívem fagyott fájdalom-folyójába is. S újból átéltem a csodát, ami felért egy igazságtétellel: A mese legszívfacsaróbb része, hogy a faluban apa és fia látják a karácsonyra való készülődést, sürgés-forgást, a szokásos nagytakarítást, érezték a sütemények illatát, amely valaha az ő családjukban is megszépítette a szegényes, rideg világot, és megteremtette a szeretet bensőséges hangulatát. A vidámság mély kontrasztot hordozott a lélekmélyi fájdalommal, a könnyel telt szív vigasztalhatatlanságával. Amikor gyújtósnak valót szedtek az erdőn, a kislegény meglátott egy apró fenyőfát, amelyet máris karácsonyfának képzelt. Apja lehozta a földre: csak a hullott fát szabad az erdőn összeszedni. A fiúcska nem lázadt, beletörődött, hogy nem lesz feldíszített fájuk. Viszont a kályhában lobogott a tűz, apa és fia együtt csodálták a lángok játékát. A mély bánat szavak nélkül, csendben uralta a kunyhót. Másnap reggel bekövetkezett a csoda:

„A kunyhó előtt, a parti iszapba fúródva, egy kis fenyőfa állt, talán ugyanaz, amelyet a domboldalon úgy megkívánt. Az éjjeli vihar után elcsendesedett vízre fényes jégtakarót borított a hideg, s a reggeli fényben úgy ragyogott, csillogott a kis fenyő, mint az igazi karácsonyfa. Az éjjeli havazás fehér vattacsomókat varázsolt ágaira, a jégcsapok szebben ragyogtak minden csillagszórónál, két kis jeges fenyőtoboz pedig egymáshoz ütődve olyan szépen csilingelt, mint valami ezüstcsengő.”

A kisfiú első gondolata az volt, hogy elújságolja édesanyjának ezt a csodát. Egyszer sem mondta ki az apa, hogy az élet az anya számára befejeződik, és a gyermek ugyanúgy nem tudta, hogy hamarosan meghal a szeretett lény, mint, ahogy annak idején én sem, csupán láttam az arcán, testalkatán a változást.

Ezért is fakadt ki a fiúból: *„Ugye nincsen ennél szebb karácsonyfa a világon, édesapám?”* Minden szeretete, minden jósága, az anya utáni vágyakozása, az édesapában való reménykedése ebben a mondatban öltött testet. Nem tudta feldolgozni a megváltozott körülményeket, bizonytalanságérzetével nem volt tisztában, csak azt tudta, hogy apja, anyja együtt jelentik a karácsonyt, s ez a kis fa természetes ékeivel az élet természetességét hozza vissza számára.

Újra végigéltem hát ezt a furcsa folyamatot, de most már tudatosan. Rájöttem, hogy azért volt ez a fanatikus könyvkeresés, mert egy le nem zárt fájdalomhoz kötött ezzel a meséjével.

Ez a csendesen megélt bánat, lassan elült, és visszatértem mai környezetem melegébe.

Voltak olyan alkalmak is, amikor az ünnepek előtt találkozhattam régen nyugdíjba ment kollégákkal, akiknek derűje, életszeretete, a közösséghez való viszonya új erőt adott mindannyiunknak. Jó volt velük elbeszélgetni, együtt elkölteni egy ünnepi ebédet.

Az utolsó héten egyre inkább feltűnik, hogy figyelmesebbek vagyunk egymáshoz, ki-ki önként segít a másiknak, néha gyümölcs, sütemény jelenik meg a tanári asztalon, recepteket cserélünk; egyszerűen a háttérben minden az ünnepeket sugallja. Azért hangsúlyozom ezt a háttérben „működő” ünnepet, mert sokkal több meghittséget varázsolt a szívünkbe, mint a média és a fényes üzletközpontok harsány, kereskedelmi célzatú mű-áhítata, melyet bizony alig lehet kikerülni. Az ajándékozás valóban öröm, de nem a pénzbeli érték teszi azzá, hanem a másik ember iránti figyelmesség, az, hogy újra és újra képesek vagyunk szívünkbe zárni a másikat, meg tudunk bocsátani, és bocsánatot is tudunk kérni. Hangtalanul is jelent valamit az ajándékunk – kézfogást, megbecsülést, megbékélést, elfogadást és még sorolhatnám a szimbolikus jelentéseket. Bárcsak maradna a figyelmességből a szürke hétköznapiakra is!

Elbúcsúztunk egymástól, és mindenki hazatér családjához. Mindenki a maga módján tiszteli a karácsonyt. Ahány ember, annyiféle ünnep. A szubjektív viszony meghatározza, hogy ki mit lát a gyertyafényben, a kivilágított városban, vagy éppen az erdők csendjében. Az apró fák ugyanúgy lelkünk jelképei lehetnek, mint az óriás, délceg fenyők, melyek a nagyvárosok terein, a nagy hallokban díszlegnek. A legpompásabbak mégis akkor, amikor saját környezetükben, hóval borítva őrzik a természet álmát.

Végigsétálok még egyszer a szokásos úton, keresem a fák csendjét, az egyedüllétet, amelyben meghittten köszöntöm mindazt, ami számomra a karácsony. Várom a kigyulladó lámpák fényét, a jégcsapok prizmálló szivárványát, ahogy a színes emlékek megszállják a tetőről csüngő, túhegyes képződményeket.

Most még többször gondolok szeretett nővéremre, aki, eltávozott közülünk. Ám a természet gondoskodik róla, hogy magam mellett érezzem; a tőle kapott fokföldi ibolya újra virágba borult, idevarázsolva az örök életbe vetett hitet. Akire emlékezünk, örökké él.

Néma minden, csak egy-egy autó bűg fel a távolban, majd a harangok csendülnek fel egymás után. Várok...Még várok, hogy a szívem mélyén minden kinyíljon a család számára, félre tehessem gondjaimat. Aztán akárcsak a madarak, hazarepülök a meleg fészekbe, amely a lélek egymásra utaltságától, a másik iránt érzett szeretettől érezhető olyan bársonyosan meghitt, biztonságot nyújtó meleg áldásnak.